

Nagy Márton
Kínai források Csampáról
doktori disszertáció

TÉZISEK

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Nyelvtudományi Doktori Iskola

Budapest, 2012

I. A téma jelentősége, a kutatás célja

Vietnam története nem azonos a vietnami nép történetével. Míg a mai ország északi fele Kína évezredek politikai és kulturális jelenlétének hozományaként, a kínai kultúra hatása alatt fejlődött, addig Vietnam középső és déli területein a mára csupán kisebbségként továbbélő csamok hozták létre államalakulataikat. Csampá, illetőleg a vele összefüggésbe hozott Linyi 林邑 egyike volt azoknak a legelső politikai entitásoknak, melyeket a kínaiak név szerint említettek Délkelet-Ázsiában, s amelyeket hagyományosan országgént (*guo* 國) írtak le krónikaikban és földrajzi munkáikban. Délkelet-Ázsia történetének kutatói számára nem lehet kérdés, hogy a mintegy két évezreden keresztül fennálló és virágzó Csampá, illetve a csamok történetének és kultúrájának feltárása elengedhetetlenül szükséges a térség egészének megértéséhez. A csamok egykori királyságainak kutatása szinte kézenfekvő, izgalmas kihívásokat kínál feladat a sinológia számára. A kínai szövegek megismerésén, lefordításán és értelmezésén túl, a klasszikus kínai nyelven írott, a kínai történetírás hagyományait követően született vietnami krónikák vizsgálatával, a sinológus egyazon kutatás keretein belül három, egymástól eltérő, kultúra világában is alámerülhet.

II. A kutatás módszertana

Munkám során hangsúlyos szerepet szántam a Csampá történetére vonatkozó kínai és vietnami források lehető legpontosabb bemutatásának, s mindvégig az a cél vezérelt, hogy a rendelkezésre álló összes eredeti szöveg vizsgálatával, azok pontos ismeretével fogjak hozzá a bennük foglalt történelmi események feltárásához. Személyes érdeklődésem túl, ezt a célkitűzést a korábbi kutatások hibás gyakorlata is szükségessé tette. Georges Maspero, néhány rövidebb részletől eltekintve, nem közölte a felhasznált kínai és vietnami szövegek fordítását, pusztán a saját szavaival foglalta össze azok tartalmát, így a forrásokat eredeti nyelven nem ismerő olvasó számára sok esetben az eredeti szöveg valódi tartalma, s a szerző következtetései közötti határvonal nem, vagy csak nehezen eldönthető.

Az egymástól eltérő, egymással össze nem illő szövegváltozatok közül Maspero sokszor önkényesen azt választotta ki, amely jobban támogatni látszott az általa valószínűbbnek vélt történelmi képet. A különböző forrásanyagok közötti összeállítás hiányát sok esetben figyelmen kívül hagyta, s ennek talán legkritikusabb példája, hogy a csam és szanszkrit feliratokban, a kínai krónikákban, valamint a vietnami történelmi munkákban

előforduló uralkodói neveket megfelelő kritika, s megalapozott bizonyítékok nélkül megfeleltette egymással. Tette ezt annak ellenére, hogy a három, eltérő forrásanyagban megtalálható nevek nyelvészeti alapon alig néhány esetben mutatnak tudományosan igazolható egybeesést.

Mivel a Csampára vonatkozó kínai és vietnami források jelentős részének nem létezik nyugati nyelvű fordítása, még részleteiben sem, a szövegeket felhasználó művek mind a mai napig Maspero munkájához nyúlnak vissza, s számos olyan, esetenként súlyos, tévedést tartalmaznak, melyek a szövegek újabb vizsgálatának hiányában, ismétlődően előfordulnak a tudományos munkákban. Az említett hibák kivédésének érdekében, munkámat azzal kezdtem, hogy lefordítottam a számomra hozzáférhető összes kínai és vietnami forrást, amelyet a korábbi kutatások felhasználtak, s ezeket lehetőség szerint kiegészítettem olyan új szövegrészletekkel, melyek mindeddig elkerülték a téma kutatóinak figyelmét. Legfontosabb és legterjedelmesebb forrásanyagul a kínai történetírás úgynevezett dinasztikus krónikái (*zhengshi* 正史) szolgáltak. Ami a kínai forrásokat illeti, ezeket követték azok a földrajzi munkák, amelyek esetenként figyelemre méltó eltéréseket, vagy többlettartalmakat mutattak a történeti munkák anyagához képest. A kínai szövegek fordítását követően, hozzáfogtam a legfontosabb vietnami krónikák azon szövegrészleteinek összegyűjtéséhez és lefordításához, melyek bármiféle Csampával kapcsolatos eseményről számolnak be.

A források elkészült fordításainak birtokában nekifogtam, hogy kronologikus sorrendben haladva, egymás mellé állítsam az egymástól gyakorta jelentősen eltérő szövegeket, s megvizsgáljam a közöttük látható eltéréseket és egybeeséseket. A vietnami szövegek egészen a 10. századig, a független Vietnam létrejöttéig, főként a kínai szövegekből már ismert eseményeket ismétlik meg, sokszor szó szerint idézve azokat. A függetlenné válást követő időszakból azonban már egészen újszerű, a kínai szövegek tartalmától merőben eltérő, forrásanyagot szolgáltatnak, újabb nézőpontból megvilágítva, rengeteg új epizóddal, új részlettel kiegészítve a kínai forrásokból már ismert eseményeket. Más esetekben olyan tartalmakkal szolgálnak, mely semmiféle egybeesést nem mutatnak a kínai forrásokból szerzett ismeretekkel.

III. A dolgozat legfontosabb eredményeinek összefoglalása

1. A kínai-vietnami forrásanyag feldolgozása során számos olyan fordítói pontatlanságra és tévedésre leltem Maspero munkájában, amelyek kijavítása esetenként új megvilágításba helyezheti a teljes forrásanyagot. Ezek között akadnak tévesen megállapított uralkodói nevek,

valamint hibás hivatkozások is. Bizonyos esetekben új, korábban fel nem használt szövegváltozatok vizsgálata segített a szövegek tartalmának pontosításában.

2. Csampá történetének forrásai alapján, az azokban előforduló uralkodókat Maspero uralkodói dinasztiákra osztotta. Felosztása mind a mai napig él a tudományos köztudatban, ám az eredeti szövegeket megvizsgálva, ezek némelyike meglehetősen spekulatív jellegű, s a források alapján nem bizonyul tarthatónak. Maspero a kínai és vietnami, valamint a helyi források összegzése alapján alkotta meg a dinasztiákat, s sinológusként csak azokat a pontokat állt módomban vizsgálat alá venni, amelyek esetében a kínai nyelvű forrásokon alapultak az egymást követő uralkodók közti rokoni szálak megállapítása. A kínai források értelemszerűen a korai időszakokban a leginkább hangsúlyosak, amikor a helyi feliratok rendkívül korlátozott számban állnak rendelkezésre.

A Linyi időszak (192–757) történetét Maspero négy dinasztiára osztotta, ám az egyes uralkodók elődeikhez és örökösükhöz fűződő családi viszonyának alapos vizsgálatát követően, a Maspero által felállított dinasztiák némelyike nem tűnik megalapozottnak. Hasonlóan vitatható pontokat találhatunk a későbbi dinasztiák esetében is, s mindezek a kérdéses részletek az uralkodóházak helyességének felülvizsgálatára szólítanak.

3. Kutatásaim során, a korábbi gyakorlattól eltérően, igyekeztem élesen elválasztani az egymástól sok ponton eltérő kínai és vietnami forrásanyagot. Megpróbáltam felhívni a figyelmet azokra a pontokra, amelyek esetében a két forrásanyag tartalmának automatikus, megfelelő kritikát nélkülöző azonosítása nem igazolható.

4. Kutatói munkám fontos eredményeként, magyar nyelven is hozzáférhetővé vált a Csampára vonatkozó kínai és vietnami szövegek csaknem teljes anyaga, mely nemzetközi szinten is egyedülálló teljesítmény, mivel a források javarésze nem létezik nyugati nyelvű fordítása.. Az elkészült fordítások jövőbeli publikációra várnak.

IV. A dolgozat hasznosításának lehetőségei

A Csampáról szóló kínai és vietnami szövegek vizsgálata nem jelent újdonságot Délkelet-Ázsia kutatói számára, hiszen azokat már mintegy évszázaddal ezelőtt felhasználták, értelmezték, s beépítették az ország történetét feldolgozó tudományos elméletekbe. Ennek

ellenére, a Csampára vonatkozó kínai és vietnami forrásanyag csaknem egy évszázada került utoljára teljes feldolgozásra, s a munka során számos olyan fordítási pontatlanság, értelmezési hiba akadt, amely mind a mai napig él a tudományos köztudatban. Dolgozatomban igyekeztem bemutatni, és korrigálni az apróbb és jelentősebb fordítói tévedéseket, s munkám során felhívtam a figyelmet néhány problémás pontra, amely elengedhetetlenül újraértelmezést igényel. Dolgozatomban igyekeztem bemutatni, hogy a jól ismertnek vélt források számos újdonságot tartogatnak, s pontosabb megértésük és feldolgozásuk révén közelebb kerülhetünk Csampá történetének megértéséhez.

V. Az értekezéshez kapcsolódó publikációk és előadások

Publikációk:

Excerpts from Chinese sources on Cham cloth and jewellery” *In Gold Treasures of the Cham Kingdoms* Volume 2. JelNet Ltd, Budapest, 2008. 139–143. o.

„Kínai források Csampáról a Tang-dinasztia időszakában” *Keréknyomok – Orientalisztikai és buddhológiai folyóirat*. 2009/Nyár. 53–62. o.

„Kínai források Linyi királyságáról” *In Kínai történelem és kultúra. Tanulmányok Ecsedy Ildikó emlékére*. Szerk. Hamar Imre–Salát Gergely. [Sinológiai Műhely 7.] Balassi Kiadó, Budapest, 2009. 48–65. o.

„Kínai források Délkelet-Ázsiáról” *Konfuciusz Krónika* 2011. 5. évfolyam. 2. sz. 16–17. o.

„Linyi uralkodóházainak vizsgálata a kínai források alapján” *Távol-keleti tanulmányok*, Budapest [Megjelenés alatt]

Előadások:

„Kínai források Délkelet-Ázsiáról.” *Orientalista Nap*, Budapest, 2008. április 4.

„Kínai források a Csampa királyságáról”. *Orientalista Nap*, Budapest, 2009. április. 3.